

Regeringen
Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

YTTRANDE

DATUM: 2017-11-09

VÅR REFERENS: DNR 102-2017/4489

ER REFERENS: KU2017/01905/DISK

Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43)

Lantmäteriet har erhållit rubricerade departementspromemoria för yttrande, och kan anföra följande.

Lantmäteriet redogjorde redan i ett yttrande daterat den 11 januari i år (Dnr 119-2017/141), för de konsekvenser som kan bli följden av genomförandet av det nu föreliggande lagförslaget.

Lantmäteriet vill först av allt kommentera det faktum att ett antal aktörer som verkar inom det minoritetsspråkliga området saknas i remissrundan. Det gäller främst Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T), Meän Akateemi samt Kvenlandsförbundet. Samtliga dessa organisationer är aktiva även inom det samiska landområdet, och Lantmäteriet samverkar med dessa organisationer när det gäller de meänkieliska ortnamnen inom detta område. Vidare saknas även de språkliga institutionerna vid Umeå och Uppsala universitet och där forskning och undervisning i samiska språk bedrivs.

Nuvarande samrådsförfarande

Lantmäteriet är nationell ortnamnsmyndighet i Sverige. Den språkliga granskningen av de ortnamn som Lantmäteriet redovisar har sedan 1903 utförts i samarbete mellan Lantmäteriet och dess föregångare Rikets allmänna kartverk och Kungl. Lantmäteristyrelsen å ena sidan och Institutet för språk och folkminnen och dess föregångare å andra sidan.

Lantmäteriets ortnamnsarbete regleras i förordningen (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet samt i 1 kap. 4 § kulturmiljölagen som föreskriver att god ortnamnsredskap ska iaktas vid statlig och kommunal verksamhet (1988:950, ändrad 2013:548). Lagen uttalar bl.a. att

namn på svenska, samiska, finska och meänkieli så långt möjlig används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Granskningen av de sydsamiska, umesamiska, nordsamiska och meänkieliska språken utförs idag av den finsk-ugriske arkivarien vid Institutet för språk och folkminnen. För det lulesamiska språkområdet gäller dock att huvudansvaret för ortnamnsgranskningen mer eller mindre informellt, men ändå i praktiken, har förlagts till den lulesamiske språkkonsulenten vid Sametinget i Jokkmokk. Kommunikationen i namnfrågor sker med Sametingets representant via e-post, vanlig post och telefonsamtal.

Det normala ärendeflödet för de samiska ortnamnen fungerar på så sätt att berörda samebyar eller enskilda samer rapporterar in nya ortnamn till Lantmäteriet för fastställande och redovisning i våra grundläggande geodata samt på de allmänna kartorna. Namn kan även rapporteras in från Sametingets språkkonsulenter.

För att ytterligare underlätta insamlingsarbetet för samebyarna eller den enskilde tillhandahåller Lantmäteriet, om så efterfrågas, plotterritningar över aktuella områden för att intressenterna ska kunna markera de platser som ska namnsättas.

Insamlings- och uppteckningsarbetet sker normalt i samband med fältarbetet för Fjällkartan, där vår personal i fält är väl kända av representanter för de olika samebyarna som är intresserade av, och har god lokalkännedom om de lokala ortnamnen. De nya namnen remitteras enligt ovan nämnda praxis, och fastställs sedan av Lantmäteriet på grundval av erhållna rekommendationer från Institutet för språk och folkminnen, alternativt Sametinget.

Samma principer som relaterats ovan för de samiska namnen gäller givetvis även för de meänkieliska namnen, med den skillnaden att Sametinget inte tillfrågas i dessa ärenden.

Lantmäteriet framhöll i sitt yttrande rörande SOU 2017:60, daterat den 25 september i år, att grundkartläggningen av det svenska fjällområdet, som även inkluderar ortnamnen, idag anses avslutad. Detta gäller för övrigt även det samiska landområdet i stort. Endast kompletteringar till redan befintliga namn förekommer. Under de senaste åren har endast något hundratal nya namn inrapporterats, och dessa är främst relaterade till områden som besöks av Lantmäteriets fältarbetare. Samtliga namn har granskats av antingen Sametingets lulesamiske språkkonsulent eller Institutets finskugriske forskningsarkivarie.

Vart tredje år genomför Europarådet en revision av svenska myndigheters efterlevnad av europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk. En expertkommitté som är underställd Europarådets ministerkommitté ansvarar för övervakningen av efterlevnaden av stadgan. Staten lämnar en rapport som beskriver arbetet under de närmast föregående tre åren, och denna rapport ligger sedan till grund för expertkommitténs ställningstagande för eller emot respektive myndighet. Den 5 oktober 2016 hade Lantmäteriet tillfälle att svara för det arbete som vi genomför inom området. Expertkommittén hade inget att anmärka på Lantmäteriets arbete med stadgan.

Kommentarer över lagförslaget

I promemorian *Konsultation i frågor som rör det samiska folket* föreslås en obligatorisk konsultationsordning rörande frågor som är av vikt för det samiska folket, och denna konsultationsordning föreslås gälla för bl.a. förvaltningsmyndigheter utöver den samrådsskyldighet som redan finns inskriven i gällande lagstiftning (2009:724).

Lantmäteriet kan konstatera att det föreliggande förslaget till stor del baserar sig på den konsultationsplikt som redan är fastslagen i Norge. Norge har till skillnad från Sverige ratificerat ILO-konventionen 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konsultationen föreslås ske på det sätt som Sametinget finner lämpligast, och kan i vissa sammanhang utsträckas till att omfatta även andra samiska organisationer såsom SSR - Svenska Samernas Riksförbund, Sáminuorra, Same Ätnam, samebyar och övriga samiska organisationer. Promemorian nämner flera samiska organisationer som skulle kunna medverka i konsultationsförfarandet. En obligatorisk konsultation med alla samiska organisationer föreslås dock inte i betänkandet, då detta skulle bli en alltför tungrodd process.

Utredningen återkommer vid flera tillfällen till uttrycket "den nordiska samekonventionen", och att skrivningarna i denna bör få vara vägledande i frågan om den föreslagna konsultationsordningen. Det bör dock påpekas att denna konvention inte är ratificerad, utan ännu så länge endast föreligger som förslag. Lantmäteriet ifrågasätter det lämpliga i att hänvisa till den ej ratificerade nordiska konventionen i detta sammanhang.

En annan viktig aspekt av den föreslagna konsultationsordningen är att den tornedalsfinska/meänkieliska minoriteten inte omnämns över huvud taget, vilket skulle kunna uppfattas som diskriminerande. Lantmäteriet, som i egenskap av ortnamnsmyndighet iakttar likabehandlingsprincipen, anser att även denna minoritet bör komma i fråga när det gäller frågor inom det geografiska område

som är gemensamt för tornedalningar och samer. Detta är inte minst viktigt när det gäller ortnamnen i området.

Division Fastighetsbildning inte har något att erinra mot förslaget. Det skulle man inte ha ens om längre handläggningstider kunde befaras. Detta har nämligen regeringen förutsatt som en tänkbar men godtagbar konsekvens. Några ytterligare resurser behöver inte heller tillföras lantmäterimyndigheterna.

Kritiska faktorer

En första kritisk faktor i konsultationsförfarandet är kompetensfrågan. Bakgrunden till att så mycket av det samiska språkarbetet för Lantmäteriets ortnamnsredovisning fortfarande handläggs av Institutet för språk och folkminnen är att Sametinget saknar kompetens för språkgranskning av de sydsamiska, umesamiska och nordsamiska ortnamnen.

Promemorian lyfter fram förhållandet att Sametinget kommer att få "en ökad arbetsbelastning som följd av den föreslagna konsultationsplikten" (s. 93). För att bemöta den ökade ärendeinströmningen bör nya personalresurser tillföras myndigheten. Man menar även att den politiska delen av Sametinget bör ges förutsättningar för att hantera fler samrådsärenden, samt ges möjligheten att utöka sin kompetens inom nya konsultationsområden. Sametinget anses på detta sätt kunna ge genomarbetade synpunkter till den beredande myndigheten.

Av lagförslaget framstår det närmast som om det är den politiska delen av Sametinget som ska avgöra frågor om de samiska ortnamnen, snarare än de språkkonsulenter som tidigare bistått Lantmäteriet i dessa frågor. Förfarandet med politisk beredning av ortnamnsfrågor i allmän kartläggning har inte förekommit tidigare, och förekommer inte heller i samband med fastställande av meänkieliska eller svenska namn. Som tidigare nämnts i yttrandet är det av tradition personal med språklig kompetens som granskat de namn som sedan redovisats på kartorna från Lantmäteriet och dess föregångare. Lantmäteriet anser att det även fortsättningsvis bör vara handläggare med hög språklig kompetens, hellre än politiker, som hanterar myndighetens ortnamnsfrågor.

Den andra kritiska faktorn i konsultationen är hur den praktiska "logistiken" av ärendehandläggningen är tänkt att fungera. Lantmäteriet förordar ett förhållande där konsultationen innebär en snabb och effektiv hantering av Lantmäteriets frågor. Det kan i brådskande sammanhang innebära att svara med "vändande post", något som i

de flesta fall normalt fungerar mycket bra i Lantmäteriets kontakt med Institutet för språk och folkminnen.

Lantmäteriet måste också påpeka att förfarandet med den obligatoriska konsultationen hittills är oprövad. Lantmäteriet ser en tydlig risk för förseningar kring redovisningen av nya inrapporterade ortnamn inom det samiska landområdet som en följd av det obligatoriska konsultationsförfarandet.

Ett eventuellt antagande av lagförslaget ska därför bedömas mot regeringens önskemål om att Lantmäteriet väsentligt bör förkorta sina ärendehandläggningstider.

Den tredje kritiska faktorn rör likabehandlingsprincipen. På s. 95 i betänkandet avslutas stycke 5.1.6 *Likabehandlingsprincipen enligt svensk rätt och EU-rätt* med meningen "Av vad som framkommer ovan följer att förslagen i denna promemoria saknar konsekvenser för likabehandlingsprincipen enligt svensk rätt och EU-rätt".

De flesta förvaltningsmyndigheter, inklusive Lantmäteriet, har en lagstadgad skyldighet att följa likabehandlingsprincipen. En konsekvens av förslaget torde bli att både majoritetsbefolkningen och andra minoriteter riskerar att missgynnas eftersom dessa inte får möjlighet till konsultation.

Lantmäteriet inledde sitt yttrande med att kommentera det faktum att de tornedalska organisationerna inte finns med i remissrundan.

I det här fallet kan Lantmäteriet se en intressekonflikt i de fall nya namn rapporteras in från det meänkieliska språkområdet, och dessa ska underställas granskning av Sametinget. Teoretiskt skulle i dessa fall Sametinget kunna avråda Lantmäteriet från att fastställa de meänkieliska ortnamnen. Detta förhållande är inget som gagnar likabehandlingsprincipen.

Avslutande synpunkter

Lantmäteriet redogjorde i inledningen av detta remissvar för hur vårt ortnamnsarbete och samrådsförfarande genomförts de senaste 114 åren. Det är sannolikt ett av de äldsta samarbetsprojekten inom den svenska myndighetssfären.

Under åren har Lantmäteriet, i takt med att sameorganisationerna fastställt ortografierna för respektive språkvarietet även korrigerat de

samiska namnen enligt de nya ortografierna. Idag redovisar Lantmäteriet ortnamn på syd-, ume-, lule- och nordsamiska inom det samiska landområdet.

Parallellt med detta arbete, och under senare tid, har Lantmäteriet även haft kontakt i ortnamnsfrågor med Sametingets språkkonsulenter. Det gäller då främst på det sydsamiska och det lulesamiska språkområdet. Sametinget har även rekommenderat namn för ortnamnsmärken längs det allmänna vägnätet, och rapporterat in namnkompletteringar till den redan befintliga namnredovisningen.

Lantmäteriet vill i sitt svar avslutningsvis peka på det sedan länge inarbetade samrådsförfarandet med Institutet för språk och folkminnen när det gäller redovisningen av ortnamnen i våra grundläggande geodata samt på de allmänna kartorna.

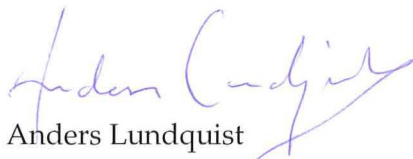
Lantmäteriet vill även framhålla det samarbete kring de samiska ortnamnen som etablerats i samarbete med de samiska språkkonsulenterna. Ett liknande samarbete har idag även vuxit fram med de torne-dalska organisationerna, och då främst Meän Akateemi, beträffande nyuppteckningar av namn inom deras språkområde.

Lantmäteriet iakttar likabehandlingsprincipen i all sin verksamhet. I fråga om ortnamnen innebär detta att alla språkgrupper bedöms som likvärdiga, och att frågan om vilket ortnamn som ska ha företräde inte bör avgöras av en annan myndighet än Lantmäteriet som är nationell ortnamnsmyndighet.

Mot denna bakgrund ställer sig Lantmäteriet tveksamt till att införa en obligatorisk konsultationsordning, där företrädare för det samiska folket, främst Sametinget, skulle kunna få en avgörande inverkan på Lantmäteriets ortnamns- och fastighetsförrättningsverksamhet.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande generaldirektör Anders Lundquist. I den slutliga handläggningen av ärendet har chefen för Geodatadivisionen Anders Sandin samt utredarna Ebba Berling Åselius och Lennart Dehlin deltagit.

Utredaren Lennart Dehlin har varit föredragande.

Anders Lundquist

Lennart Dehlin